

MOGUĆNOST RAZVOJA VINSKOG TURIZMA NA PODRUČJU ZAGARAČA U OPŠTINI DANILOVGRAD

Apstrakt: Savremeni trendovi u turizmu danas podrazumijevaju neke nove oblike turističke ponude. Jedan od njih je i posjete nekim, do sada nepoznatim široj javnosti, krajevima gdje egzistira nepromijenjeni, stari način uzgoja vinove loze i prerade grožđa odnosno proizvodnje vina i lozove rakije. Dolazeći u te krajeve savremeni turista se upoznaje sa načinom života i rada u tim seoskim domaćinstvima, upražnjavajući aktivni odmor učestvuje u radu i svakodnevnim poslovima u vinogradu, uči kako se pravi vino i rakija, proba domaću hranu i uči kako se sprema, ima brojne druge aktivnosti kao što su šetnje, biciklizam, razne sportske aktivnosti koje su moguće u takvom jednom prirodnom okruženju. To je za današnjeg turistu, nakon svih onih svaremenih risorta i luksuza pravo otkrovenje i spreman je da za to plati i uživa u novootkrivenoj ljepoti za njega nepoznatih predjela. Upravo u ovom radu je predstavljen jedan takav kraj u Crnoj Gori u okolini Danilovgrada pod imenom Donji Zagarač čiji malobrojni stanovnici čine napore da sve blagodeti koje nosi valorizuju za dobrobit i lokalne zajednice a i države.

Ključne riječi: novi oblici turističke ponude, aktivni odmor, proizvodnja grožđa i vina.

THE POSSIBILITY OF DEVELOPING WINE TOURISM IN THE AREA OF ZAGARAČ IN THE MUNICIPALITY DANILOVGRAD

Abstract: Contemporary trends in tourism today imply some new forms of tourist offer. One of them is a visit to some, so far unknown to the general public, regions where there is an unchanged, old way of growing vines and processing grapes, i.e. producing wine and brandy grapes. Coming to those regions, the modern tourist gets acquainted with the way of life and work in those rural households, participates in the work and daily chores in the vineyard, learns how to make wine and brandy, tries local food and learns how to prepare it, has numerous other activities such as walks, cycling, various sports activities that are possible in such a natural environment. For today's tourist, after all those luxury resorts and luxury, it is a real revelation and he is ready to pay for it and enjoy the newly discovered beauty of places unknown to him. This paper presents one such area in Montenegro in the vicinity of Danilovgrad called Donji Zagarač, whose few inhabitants make efforts to valorize all the benefits it brings for the benefit of both the local community and the state.

Keywords: new forms of tourist offer, active vacation, production of grapes and wine.

¹ Fakultet za prehrambenu tehnologiju, bezbjednost hrane i ekologiju, UDG, Vesna.Boljevic@udg.edu.me

1. UVOD

Zagaračko područje, u opštini Danilovgrad nadomak Pdgorice, je još od doba kralja Nikole bilo prepoznato kao izuzetno područje za gajenje vinove loze i proizvodnju vina vrhunskog kvaliteta.

Pitom kraj sa mnogo sunčanih dana u toku godine, zaklonjeno od jakih vjetrova, plodna zemlja koja se vijekovima spirala sa okolnih brda, prošarana kamenom te osunčane padine tokom najvećeg dijela dana čine idealnu kombinaciju uslova za uzgoj kvalitetnog grožđa kao sirovine od koje se pravi visokokvalitetno vino i rakija. Lokalno stanovništvo uglavnom posjeduje manje vinograde i u svojim malim podrumima proizvodi vino i rakiju za svoje potrebe ili jedan dio prodaju da bi dopunili svoj budžet. Međutim, u posljednje vrijeme na području Lazareva Krsta i Malenze, primjećuje se, mada sporadično, vraćanje mlađih generacija starosjedilaca, koji podižu nove zasade vinove loze od po nekoliko hiljada čokota. Neki od njih, koji imaju jasnu viziju o vrijednosti tradicije ovoga kraja, polako se upuštaju i u ozbiljnije ulaganje u novi oblik turističke ponude a to je vinski turizam.

2. VINSKI TURIZAM KAO NOVI PROIZVOD U TURISTIČKOJ PONUDI

Današnji savremeni turista u svijetu zasićen je turističkim ponudama svake vrste počevši od elitnog turizma do raznih drugih oblika. U posljednje vrijeme sve više počeo je da se interesuje za upoznavanje i otkrivanje pojedinih destinacija nepoznatih široj turističkoj javnosti. Uz to, takvu vrstu turista zanima način života lokalnog stanovništva, mir i spokoj takvih malih zajednica, uz ako je moguće, aktivan odmor preko učešća u obavljanju raznih aktivnosti u domaćinstvu u kome borave.

Vinski turizam je specijalizovan oblik turizma koji dovodi prvenstveno turiste koji traže vinogradarska područja gdje mogu probati vino i druge proizvode, odmarati u tom ambijentu, uključiti se u rad u procesu uzgoja i prerade grožđa te naučiti nešto o tome.

Duga tradicija Zagaračkog kraja u proizvodnji grožđa i vina, lijep krajolik sa dosta vinograda, mogućnost šetnje i planinarenja po okolnim brdima, dosta puteva za biciklizam kandiduje upravo ovo područje za razvoj takve vrste turizma. Savremeni pristup turističkoj ponudi prije svega podrazumijeva da se sačuva tradicija nekog kraja te da turistička ponuda bude u saglasnosti sa ekonomski održivim razvojem. Vinski turizam sve to objedinjuje u sebi.

3. PERSPEKTIVA ZAGARAČA KAO BUDUĆE VINSKE TURISTIČKE DESTINACIJE

Šta Zagarač kao buduća turistička destinacija može ponuditi turistima? Pitanje zahtijeva sveobuhvatan odgovor koji mora krenuti od tradicije. Dakle, ovo područje je karakteristično po vinogradarskoj proizvodnji. Stotinama godina unazad ljudi su uvidjeli da na ovom prostoru dobro uspijeva vinova loza pa su svaki pedalj zemlje koristili da podignu vinograde. Takođe, gajili su stoku i po malo se bavili proizvodnjom biljne hrane za svoje potrebe jer nisu imali dovoljno obradive zemlje. Viškove svojih proizvoda grožđa, vina, rakije, povrća, sira, skorupa su prodavali na pijaci u Danilovom gradu ili Cetinju. Ta pijaca u Danilovgradu i danas postoji kao svojevrsna turistička atrakcija gdje se jednom nedjeljno sa okolnih sela skupe domaćice i nude

svoje domaće proizvode.

Takođe, prirodno okruženje Zagarača, koji se smjestio u dolini iza brda Garač, pa je valjda po tome dobio ime, je lijep krajolik, padine brda okupane suncem, a svako malo naiđete na manje vinograde. Ceste koje prolaze kroz čitav predio su odlična mogućnost za šetnju, vožnju bicikla i slične oblike aktivnog odmora u prirodi.

Jedna od bitnih prednosti Zagarača kao budućeg pribježišta za turiste je i to što je toliko blizu Podgorice kao glavnog grada sa svim njegovim prednostima, a opet tako daleko da kada ste tu ne čujete ništa osim ptičijeg cvrkuta ili zvona lokalnih stada ovaca i krava.

Kao što je poznato, vinski turizam je inovativna grana turističke ponude. Ona se implementira u onim područjima gdje je tradicionalno uzgajanje vinove loze i proizvodnja vina. Takođe, savremena istraživanja u oblasti turizma su nametnula zaključke da masovni turizam ima veliki negativan uticaj na životnu sredinu i lokalnu zajednicu. Iz tog razloga se preispituje i sve više prelazi na koncept razvoja održivog turizma. U tom smislu je neophodno i vinski turizam usmjeriti te od njega planirati benefite koji će imati minimalan negativan uticaj na okolinu, a maksimalno sačuvati raspoložive resurse.

Vinske ceste su jedan od mogućih koncepta u razvoju vinskog turizma nekog kraja. One podrazumijevaju nuđenje i prodaju poljoprivrednih proizvoda lokalnog stanovništva u samim domaćinstvima. To podrazumijeva udruživanje proizvođača koji onda pod okriljem vinske ceste prodaju svoje proizvode. Ali prije toga bi bilo neophodno inicirati i podsticati individualne proizvođače da razvijaju svoja domaćinstva infrastrukturno i da šire svoju ponudu.

Naravno, dok se dođe do tog stadijuma ostaje da pojedinačna domaćinstva, koja su već stasala za pokretanje nekog oblika vinskog turizma, krenu sa svojom realizacijom. Tu im je neophodna pomoć i razumijevanje lokalne zajednice koja će prepoznati svoj interes u tome jer će dovođenjem turista u svoju opštinu doprinijeti ekonomskom i socijalnom razvoju kako lokalnom tako i šire.

4. AKTIVNOSTI KOJE SE SPROVODE U REALIZACIJI POSTAVLJENIH CILJEVA

U okviru projekta RuRAL, koji ima važnu ulogu u unapređenju poljoprivrednog sektora kao osnove ekonomije opštine Danilovgrad, od strane NVO „Za napredak Zagarača“ u januaru ove godine urađeno je istraživanje i analiza stanja poljoprivrednih gazdinstava i seoskih domaćinstava u Donjem Zagaraču. Istraživanje je obuhvatilo 15 gazdinstava koji su predstavili svoje trenutne aktivnosti i buduće planove razvoja svoga biznisa. Za većinu ispitanika poljoprivreda ne predstavlja primarni izvor prihoda nego uglavnom hobi. Za samo 28,6% je to osnovna djelatnost dok je ostalih 71,4% u dijelu dopunske djelatnosti. Dominantna poljoprivredna kultura je vinova loza odnosno vinogradarstvo te proizvodnja vina i lozove rakije. Osnovni putevi kako se prodaju poljoprivredni proizvodi su individualni kupci i eventualno sajmovi u okruženju gdje se izlažu i prodaju isti.

Navedena istraživanja su identifikovala nekoliko važnih pitanja koja je potrebno riješiti u cilju valorizacije Donjeg Zagarača kao vinske turističke destinacije, a to su:

1. Ulaganje u infrastrukturu kao što su putevi, poboljšanje vodosnabdijevanja i energetske efikasnosti,
2. Ulaganje u obezbjeđenje radne snage što je veliki problem u posljednje vrijeme,
3. Ulaganje u rješavanje problema vezanih za posljedice klimatskih promjena i elementarnih nepogoda,
4. Obezbijeđenje finansijskih sredstava za ulaganje u poljoprivrednu proizvodnju i razvoj ruralnog turizma,
5. Pojednostavljanje administrativnih aktivnosti u cilju aplikacije za sredstva iz EU fondova ili domaćih izvora,
6. Preduzimanje mjere za olakšanje plasmana poljoprivrednih proizvoda.

Kad su u pitanju budući planovi 35% ispitanika se izjasnilo da želi u narednom periodu da proširi svoje uslužne i smještajne kapacitete, a 21% njih da pokrene aktivnosti u oblasti agroturizma. Iz navedenih podataka je jasno da je buduće opredjeljenje stanovnika Donjeg Zagarača vinski odnosno agro turizam.

Koje su aktivnosti koje bi trebalo preduzeti u realizaciji ovih želja lokalnih gazdinstava?

To su sljedeće:

1. Od strane lokalne samouprave uložiti u popravljavanje infrastrukture.
2. Raditi na promociji Donjeg Zagarača kao vinske destinacije.
3. Obezbiijediti finansijsku podršku odnosno pristup sredstvima za ulaganje u vinogradarstvo i vinarstvo kao i u ruralni turizam preko lokalnih i državnih organa.
4. Raditi na formiranju specijalnih prodajnih centara za prodaju poljoprivrednih proizvoda sa ovog područja kao i kreiranje online platformi preko kojih će se raditi promocija i prodaja istih.
5. Formiranje zadruga i klastera da bi se tako olakšao rad i promocija proizvoda.
6. U saradnji sa lokalnom turističkom organizacijom prezentovati ponudu Donjeg Zagarača turistima.
7. Od velike važnosti je i pilot projekat RuRAL i RuRAL Mapa koja je u izradi i koja predstavlja poljoprivredna gazdinstva u Donjem Zagaraču i njihovu ponudu gdje će sve to biti dostupno javnosti na toj internet platformi.

Sve ove aktivnosti bi u velikoj mjeri doprinijele korišćenju postojećih resursa kao i postizanju maksimalnih potencijala u pogledu razvoja poljoprivredne proizvodnje i ruralnog turizma ovog područja. Takođe je neophodno spriječiti industrijalizaciju na ovom prostoru i sačuvati ga kao prorodni turistički raj.

5. PONUDA INDIVIDUALNIH VINARIJA – ŠTA ONA PODRAZUMIJEVA?

Prema najnovijim istraživanjima u svjetskom turizmu najveće interesovanje savremenih turista je usmjereno u pravcu ekoturizma, turizma kulturnog nasljeđa, welnes turizma, aktivnog odmora u više navrata u toku godine, gastronomskog turizma i slično. Dakle u pitanju su takozvani selektivni oblici turizma koji su se razvili kao odgovor na zahtjeve modernih konzumenata. Evropski turisti koji žive u urbanim naseljima, brzim tempom života sa puno stresa žele kontraste u smislu putovanja u ruralna područja da upoznaju život u tim zajednicama, njihovo kulturno-istorijsko nasljeđe i način života. Tu je izražena tražnja za autentičnosti i upoznavanje sa mjestima i ljudima iz sadašnjeg i prošlog vremena.

Pored toga oni žele da poprave svoje psihofizičko zdravlje, povrate mentalni i duhovni mir, da probaju zdravu lokalnu hranu i dožive način života u toj sredini. Ali, svakako ne treba zanemariti i to da savremeni turista i pored svega toga, naviknut na sve blagodeti savremenih tehnologija, želi i za vrijeme odmora da mu na raspolaganju stoji sav komfor i oprema na koju je navikao.

U smislu toga, kako da se lokalna vinarija prilagodi svim tim komplikovanim zahtjevima savremenog turista?

Tako što će investirati u ponudu koja će objediniti ruralni i eko turizam zasnovan na vinskom turizmu uz sadržaje koji su vezani za etno i welnes turizam sa primjesama edukativnog turizma.

To je ukratko formula koja može privući savremenog turistu koji želi otkriti nešto novo, naučiti nešto novo, uživati u prirodi, upoznati istoriju nekog kraja, način života u lokalnoj zajednici, probati lokalnu hranu, naučiti način njenog spremanja, učestvovati u proizvodnji grožđa i vina, degustirati isto i naučiti nešto o vinogradarstvu i enologiji. Istovremeno, odmarati se kad to želi i koliko želi u prelijepom ambijentu sa svim sadržajima koji mu se nude. Ponuda za odmor na toj destinaciji je prisutna na internetu sa svim sadržajima tako da turista sa bilo kog kraja svijeta u svako doba u realnom vremenu može napraviti svoju rezervaciju i naravno izabrati sadržaje koji ga zanimaju.

Zahvaljujući primjeni savremenih alata IT tehnologije zainteresovani turista ima dostupnu mapu sa markiranim destinacijama u tom regionu i svim sadržajima koji se tu nude pa mu je na taj način vizuelno lijepo prezentovan kraj i sve ono što može vidjeti i doživjeti. Tu on virtuelno prošeće kroz željenu destinaciju gdje se recimo nudi i puni pansion u apartmanu sa doručkom i večerom, mogućnost korištenja bazena sa protočnom vodom koji je uklesan u prirodnom kamenu, korištenje jakuzija, igralište za odbojku, ležaljke u hladovini uz vinograde, korištenje bicikala za obilazak sela i okolnih brda ili jednostavno pješačenje kroz vinograde. Nakon takve prezentacije turista se mnogo lakše opredjeljuje za prihvatanje ponude i dolazak na ponuđenu lokaciju.

Upravo je to trenutna aktivnost u koju ulazu stanovnici Donjeg Zagarača nastojeći da uz primjenu najsavremenijih digitalnih alata zaokruže svoju turističku ponudu koja je duboko vezana za tradiciju i način života naroda ovog kraja. Ali su takođe svjesni da savremenog turistu nemogu dovesti i ostvariti svoju ideju bez kombinacije tradicije i moderne tehnologije. Želimo im sve najbolje u ostvarenju njihove ideje.

6. ZAKLJUČAK

Kao što je i navedeno ovakav vid turizma nudi savremenom turisti sve ono što nema u velikim gradovima. Bogati turisti žele personalizovanu ponudu što znači da bježe od masovnog turizma i treba im destinacija koja nije svakom dostupna, ali je krojena po njihovom ukusu i za nju su spremni platiti onoliko koliko ona vrijedi za njih.

Zato je ovo područje Donjeg Zagarača sa izuzetnim prirodnim predispozicijama za razvoj ove selektivne vrste turizma i može ovoj lokalnoj zajednici mnogo doprinijeti u pogledu ekonomskog razvoja. Samo treba u narednom periodu od strane proizvođača uz pomoć turističke organizacije i lokalne zajednice ulagati u to i izaći na tržište sa ponudom koja će dovesti svjetske turiste željne onoga što nemaju u mjestima gdje žive. U tom smislu su podsticajne mjere Ministarstva poljoprivrede u vidu bespovratnih sredstava iz Ipad fondova pravi način da se proizvođači ovog kraja upuste u ostvarenje ovog programa koji će nesumljivo donijeti korist za njih samih, za lokalnu zajednicu ali i za državu Crnu Goru.

LITERATURA:

1. Rabotić B. (2013.) - Selektivni oblici turizma, Visoka turistička škola stukovnih studija.
2. Boniface.P. (2000). – Tasting Tourism: Travelling for Food and Drink.
3. Aldershot: Ashgate.
4. Charters, S. Menival,D. (2011.) – wine tourism in Champagne, *Journal of Hospitality and tourism Research* 35 (1), (102-118).
5. Charters,S. Ali – Knight, J. (2002), - Who is the Wine tourist? *Tourism Management*, 23,(311-319)
6. Cohen, E. (1972). – Toward a sociology of international touris. *Social Research*, 39,(164-182).
7. Senov, G.(ed.)(2008).- Turizam posebnih interesa (Selektivni oblici turizma),
8. Beograd (Čugura print)
9. Butler,M. Hall,J.Jenkins (eds.)- *Tourism and recreation in rural areas* (pp. 197- 204). England
10. Hall, C.M. Mitcell,R. (2005). – Gastronomie tourism- Camping food and wine tourism experiences.In:M.Nouvelli (ed.) *Niche Tourism – contemporary issues, trends and cases* (pp. 73-88).
11. Krivošejev, V.Rabasović,B. (2020).- Uvod u turizam sa osnovama ruralnog turizma (pp.161-175.)
12. Janković A. (2025.) - Smjernice za umrežavanje poljoprivrednih gazdinstava na nivou opštine Danilovgrad (NVO za napredak Zagarača)(pp1-17).